

DOI: 10.31319/2709-2879.2023iss1(6).282985pp49-57
УДК 330.342

Будько О.В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське
ORCID ID: 0000-0002-3354-6515
e-mail: businesscon@ukr.net

Галатов Б.М., аспірант кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське
e-mail: bodya833@gmail.com

Budko Oksana, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance and Accounting
Dniprovsk State Technical University, Kamianske
ORCID ID: 0000-0002-3354-6515
e-mail: businesscon@ukr.net

Halatov Bohdan, Postgraduate student at Department of Finance and Accounting
Dniprovsk State Technical University, Kamianske
e-mail: bodya833@gmail.com

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AS A BUSINESS STRATEGY TOOL FOR ENTERPRISE DEVELOPMENT

У статті розкрито актуальність оцінювання ефективності соціально відповідальної діяльності корпорацій. Визначено, що трактування поняття корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) залежить від змісту і цілі аналізу бізнес-середовища та бізнес-стратегії, правил, принципів і впливу зацікавлених сторін. Проаналізовано моделі КСВ, особливості яких визначаються за компонентами: економічна відповідальність, юридична відповідальність, етична відповідальність, благодійна діяльність (філантропія). Встановлено, що КСВ реалізується через програми внутрішнього, зовнішнього та змішаного типів. Визначено три підходи до оцінки КСВ (мінімалістський підхід, підхід, який ґрунтується на виокремленні одного або декількох ключових напрямів корпоративної соціальної діяльності, комплексний підхід). Здійснено аналіз найбільш поширених методик оцінки ефективності КСВ (соціальний економічний ефект інвестицій (SROI), метод LBG, індекс стійкості Доу Джонса, індекс BACO, програма ефективних соціальних інвестицій та соціального партнерства, використання метрики Robin Hood Foundation, індекс FTSE4 Good Index).

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, оцінка, ефективність, моделі КСВ, програми КСВ.

The article reveals the relevance of evaluating the effectiveness of socially responsible activities of corporations. The purpose of the article is to analyze current models and methods of assessing the effectiveness of corporate social responsibility in order to determine their advantages for practical use by companies. It was determined that the interpretation of the concept of corporate social responsibility depends on the content and purpose of the analysis of the business environment and business strategy, rules, principles and influence of interested parties. Models of corporate social responsibility (CSR) were analyzed, the features of which are determined by components: economic responsibility, legal responsibility, ethical responsibility, charitable activity (philanthropy). The advantages and disadvantages of the American CSR model are identified. The European model is analyzed, in which, depending on the features, the continental, British and Scandinavian models are distinguished. The features of the Japanese CSR model and its advantages are revealed. It is established that CSR is implemented through programs of internal, external and mixed types. Three

approaches to assessing CSR are defined (minimalist approach, which is based on assessing the degree of compliance by the company with the rules and obligations provided for by law; approach, which is based on highlighting one or several key areas of corporate social activity; complex approach, which is based on a holistic view of CSR, which determines the measurement of a large number of social, environmental and economic indicators). The problem of assessing the effectiveness of CSR is defined, which boils down to the development of a unified procedure or methodology for determining the effectiveness of social investments. The areas of CSR assessment are outlined in accordance with ISO 26000 "Guidance on social responsibility". An analysis of the most common methods of assessing CSR effectiveness was carried out (Social Return on Investment (SROI), LBG method, Dow Jones sustainability index, BACO index, effective social investment and social partnership program, use of Robin Hood Foundation metrics, FTSE4 Good Index). The trends in the development of CSR, which companies should take into account in their activities, have been determined.

Key words: *corporate social responsibility, evaluation, efficiency, CSR models, CSR programs.*

JEL Classification: *M14; M21*

Постановка проблеми. Соціально відповідальна поведінка підприємств на сучасному етапі розвитку економіки грає важливу роль у виборі місії та стратегії ведення бізнесу. Це сприяє підвищенню інвестиційної привабливості для інвесторів, іміджу і конкурентоспроможності підприємства.

Функціонування підприємства в умовах невизначеності, обумовленої наслідками пандемії та воєнними діями, вимагає розробки чіткої соціально відповідальної політики, яка спрямована на усунення окреслених проблем. За цих умов виникає необхідність оцінки КСВ та вибору такої її методики, яка б забезпечувала комплексний аналіз соціально відповідальних дій підприємства та сприяла розробці напрямів удосконалення його діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу сутності, принципів КСВ підприємства присвятили свої праці такі зарубіжні вчені як Г. Боуен [1], М. Фрідман [2], Ф. Хайск, А. Керолл [3], М. Портер [4], становлення і розвиток концепцій КСВ та їх систематизація розкрито такими науковцями як Д. Віндзор [5], П. Друкер, М. Ван Маррейвік [6]; модель, в якій поєднується КСВ і концепції сталого розвитку запропонували Р. Штайер, М. Лангер, А. Конрад [7].

Питання, пов'язані зі становленням і розвитком концепції КСВ та методи її оцінки вирішували і вітчизняні вчені: Л.А. Грицина [8], О.А. Грішнова [9], А.М. Колот [10].

Водночас, проблеми, які виникають під час здійснення соціально відповідальної діяльності, методи її оцінки потребують подальшого дослідження та вирішення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз діючих моделей та методик оцінки ефективності корпоративної соціальної відповідальності з метою визначення їх переваг для практичного використання компаніями.

Виклад основного матеріалу дослідження. КСВ є багатоаспектним поняттям, а тому єдиного визначення воно не має. Одним із поширених визначень, є визначення, яке надає ISO 26000 Керівництво по соціальній відповідальності. Згідно стандарту корпоративна соціальна відповідальність – це відповідальність організації за вплив її рішень і діяльності на суспільство та навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, яка: сприяє сталому розвитку, включаючи здоров'я і добробут суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін, відповідає законодавству, що застосовується та узгоджується з міжнародними нормами поведінки; введено в усій організації [11].

Тракування поняття КСВ залежить від змісту і цілі аналізу, бізнес-середовища та бізнес-стратегії, правил, принципів і впливу зацікавлених сторін.

КСВ підвищує лояльність співробітників, партнерів та клієнтів організації, інтегрує завдання компанії в політику сталого розвитку, враховуючи економічні, екологічні та соціальні аспекти, збільшує умови довгострокового створення вартості і забезпечення фінансового успіху [12].

Відповідно даним дослідження провідні позиції (першу п'ятірку) у сфері КСВ у 2021 році займали The Lego Group, Rolex, Ferrari, The Bosch Group, Harley Davidson [13]. Слід відзначити, що компанія The Lego Group не залишала рейтинг топ-10 протягом всього періоду дослідження (11 років). Своім успіхом ця компанія зобов'язана трьома чинниками: високої якості продукції, лідерству в інноваціях та наявності чіткої цілі.

Як відзначається у дослідженні, потрапити в рейтинг репутаційних лідерів компаніям стало складніше. А допомогти здобути рейтингове місце в багатьох випадках допомагає імплементація ESG-факторів у корпоративну стратегію.

Отже, ключовими характеристиками КСВ є зв'язок з соціальними, екологічними та управлінськими заходами; врахування потреб зацікавлених сторін у своїй діяльності; спрямованість на зменшення нефінансових ризиків; зв'язок зі сталим розвитком підприємства.

Дослідження свідчать, що оцінювання КСВ здійснюється за допомогою двох підходів: оцінювання КСВ загалом та оцінювання ефективності КСВ.

Оцінювання КСВ відповідно до ISO 26000 здійснюється через оцінювання внутрішнього середовища за напрямками: організаційне управління; права людини; трудові практики; навколишнє середовище; сумлінні ділові практики; проблеми, пов'язані зі споживачами; участь у житті суспільства та його розвитку [11].

Найчастіше виділяють декілька моделей КСВ, які відрізняються за такими компонентами, як економічна відповідальність, юридична відповідальність, етична відповідальність, благодійна діяльність (філантропія).

Розрізняють американську, європейську і японську модель КСВ, які мають свої особливості.

Перевагами американської моделі КСВ є:

- відсутність жорстких законодавчих обмежень, що дозволяє компаніям уникнути додаткових витрат і надмірного податкового навантаження;
- відсутність жорсткого державного регулювання, що дозволяє компаніям самостійно визначати напрями своєї діяльності та впроваджувати інновації;
- скорочення державних витрат за рахунок відсутності витрат на розробку, удосконалення і контроль за виконанням законодавства у сфері КСВ.

Водночас недоліком є те, що при відсутності ролі держави у питаннях регулювання КСВ менеджмент компанії може допускати різні порушення законодавства та обмежувати права працівників, а також скорочувати фінансування соціальної діяльності. Крім того, ця модель передбачає тісну взаємодію акціонерів, персоналу і менеджменту, водночас інтереси інших стейкхолдерів можуть бути проігноровані.

Європейська модель прямо протилежна американській моделі, оскільки характеризується наявністю державного регулювання сфери КСВ і має більш обов'язковий, ніж рекомендаційний характер. Різні країни Європи мають свої особливості, тому виділяється континентальна, британська та скандинавська моделі.

Континентальний тип характеризується законодавчим регулюванням зобов'язань компанії, які стосуються забезпечення соціального і медичного страхування працівників, визначеними вимогами у сфері природоохоронної діяльності та взаємодії із зацікавленими сторонами.

У британському типі поєднуються властивості американської і європейської моделі. У Великобританії спостерігається важлива роль держави у регулюванні питань соціальної відповідальності, водночас її вплив менший, ніж у країнах континентальної Європи та Скандинавії. За цієї моделі держава активно використовує податкові інструменти, надаючи різні пільги компаніям, які здійснюють соціально відповідальний бізнес.

Скандинавський тип європейської моделі визначається максимальним втручанням держави у питання розвитку КСВ, характеризується жорстким законодавством у поєднанні з численними нормами та стандартами. Водночас державне регулювання КСВ в окремих випадках зменшує бажання розробки і реалізації нових проектів у сфері КСВ.

Серед країн Азії вважається найбільш розвинутою і динамічною японська модель, у якій важливу роль має держава. Водночас застосування принципів КСВ здійснюється на

добровільній основі. Особливостями японської моделі КСВ є забезпечення гендерної рівності, розвиток волонтерства, відповідальної поведінки громадян до своєї країни, підтримки програм щодо охорони навколишнього середовища, забезпечення сумлінного партнерства. Японська модель має такі переваги, як стабільна зайнятість населення, безперервне навчання, сприятливий робочий клімат, що дозволяє працівниками забезпечувати підвищення продуктивності праці.

Проаналізовані моделі складаються з економічних, політичних, соціальних, культурних умов притаманних тій чи іншій країні, які залежать від державного регулювання і готовності самих підприємств реалізувати КСВ та розуміти її значення.

КСВ втілюється через реалізацію програм внутрішнього, зовнішнього та змішаного типів [14].

До соціальних програм внутрішнього типу відносяться ті, які реалізуються у сфері розвитку трудового капіталу (підвищення кваліфікації працівників, навчання працівників та забезпечення професійного зростання, застосування мотиваційних систем оплати праці, надання працівникам соціального пакету, створення умов для культурно-масових заходів, формування корпоративного середовища компанії) та охорони праці (охорона праці і техніка безпеки, медичне обслуговування працівників).

До соціальних програм зовнішнього типу слід віднести ті, які реалізуються у сфері природоохоронної діяльності і ресурсозбереження (заходи щодо збереження навколишнього середовища, організація екологічно безпечного виробництва, економне споживання природних ресурсів, повторне використання і утилізація відходів) та розвитку регіональних спільнот (здійснення соціальних проектів, проведення програм з підтримки соціально незахищених верств населення, участь у збереженні і розвитку об'єктів культурно-історичного значення регіону; спонсорська допомога у проведенні культурних, освітніх та спортивних заходів).

Змішані програми поєднують внутрішні і зовнішні форми реалізації соціальних програм і КСВ: підвищення якості продукції, яка випускається, проведення екологічного і соціального аудиту, створення додаткових робочих місць для безробітних та ін.

За умов реалізації соціальних програм виникає необхідність кількісного та якісного оцінювання ефективності КСВ.

Виділяють три підходи до оцінки КСВ:

- мінімалістський підхід;
- підхід, який ґрунтується на виокремленні одного або декількох ключових напрямів корпоративної соціальної діяльності;
- комплексний підхід.

Мінімалістський підхід ґрунтується на оцінці ступеня дотримання компанією законодавчо передбачених правил і зобов'язань (виробництво якісних товарів та послуг, сплату податків, виплату гідної заробітної плати, дотримання трудового, екологічного законодавства, прав людини).

Підхід, який ґрунтується на виділенні одного або декількох напрямів корпоративної соціальної діяльності, як ключових, передбачає оцінку таких сфер, як трудові відносини, дотримання прав людини, сумлінні ділові практики, корпоративне управління, взаємовідносини і споживачами, навколишнє середовище і ресурсозбереження, благодійність, вплив на місцеві спільноти та ін.

Комплексний підхід ґрунтується на холистичному уявленні про КСВ, що обумовлює вимір великої кількості соціальних, екологічних та економічних показників.

Проблема оцінки ефективності КСВ зводиться до розробки уніфікованої процедури або методики, що визначає ефективність соціальних інвестицій, яку слід розглядати з двох точок зору: як ефективність для компанії і суспільства у цілому.

Виділимо найбільш поширені методики оцінки ефективності КСВ (табл. 1).

Методика соціально-економічної ефективності інвестицій передбачає використання таких принципів:

1) залучення стейкхолдерів – визначаються зацікавлені сторони соціального проекту з метою врахування їхньої думки для достовірного розрахунку результату;

- 2) визначення змін – виявлення змін через їх групування на позитивні та негативні, заплановані та непередбачені;
- 3) оцінка значимих елементів – при відсутності конкретних даних про отримані результати необхідно використовувати фінансові еквіваленти-аналоги;
- 4) суттєве значення інформації – приймати до уваги тільки суттєві показники, визначити, які результати мають довгостроковий ефект;
- 5) аналіз цінностей, які були отримані безпосередньо завдяки діям даного економічного суб'єкта;
- 6) прозорість – доведення максимальної кількості інформації до зацікавлених сторін;
- 7) підтвердження фактів отриманих результатів – для зменшення суб'єктивності необхідне використання незалежної експертизи.

Таблиця 1. Методики оцінки корпоративної соціальної відповідальності компаній

Методика оцінювання КСВ	Характеристика методик оцінювання КСВ
1. Оцінювання соціально-економічної ефективності інвестицій SROI (Social Return on Investment) [15]	Використовується як концепція визначення та обліку вартості, яка створюється або знищується у результаті діяльності. При цьому поняття вартості набагато ширше тієї величини, яка встановлюється за допомогою ринкових цін
2. Метод LBG (London Benchmark Group) [16]	Здійснюється аналіз соціальної залученості компаній. Цей метод використовується як матриця, яка ґрунтується на трьох складових: ресурсний внесок, результати та створені продукти, довгостроковий вплив на суспільство та бізнес)
3. Індекс стійкості Доу Джонс [17]	За допомогою індексу визначається рейтинг найбільш успішних компаній; ґрунтується на інтегральній оцінці більшості аспектів діяльності компаній
4. Індекс ВАСО (Best Available Charitable Option) [18]	Визначається як відношення між чистими витратами і соціальним впливом
5. Програма оцінювання ефективності соціальних інвестицій та соціального партнерства [19]	Здійснюється аналіз ефективності соціальних інвестицій, який ґрунтується на експертній оцінці та використовується 101 принцип ведення соціально відповідального бізнесу
6. Метрика Robin Hood Foundation [20]	Інструмент оцінювання КСВ за напрямками: прибуток, здоров'я, юридичні аспекти діяльності компанії
7. Індекс FTSE4 Good Index [21]	Індекс вимірює ефективність діяльності компаній в екологічній, соціальній і управлінській діяльності (ESG)

Коефіцієнт повернення інвестицій розраховується як відношення величини соціального ефекту та суми витрачених ресурсів. Цей індекс дозволить здійснити оцінку діяльності будь-якого суб'єкта господарювання в частині аналізу ефекту, який отримано у ході реалізації соціальної програми. Водночас при визначенні соціального ефекту виникають труднощі у зв'язку з неможливістю його точного визначення у грошовому вимірі.

Модель LBG (London Benchmark Group) дозволяє побудувати якісну внутрішню систему обліку соціальних інвестицій і оцінки результатів та ефектів, надає можливість виділяти та виокремлювати внесок компанії від внеску, зробленого іншими стейкхолдерами, надає можливість для порівняння та агрегації даних. Ця модель реалізується через

використання матриці, яка допомагає оцінити всі інвестиції та згрупувати всю отриману інформацію за декількома параметрами:

- внесок – ресурси, які компанія надає для підтримки спільноти;
- результати – результати діяльності, досягнуті обсяги, залучені кошти у результаті благодійності та ін.;
- ефекти – вплив на суспільство, компанію, бізнес.

Індекс стійкості Доу Джонса (Dow Jones Sustainability Index) формує рейтинг ефективних компаній у сфері соціальної спрямованості. Компанії заповнюють анкети, в яких надаються документально підтверджені відповіді про основну діяльність, управління ризиками, екологію і права людини, управління людськими ресурсами.

За цією методикою розраховуються бали (кількість балів за питання = кількість балів, отриманих за відповідь x вага питання в групі показників x вага групи показників в анкеті). Після розрахунку всі бали сумуються, а підсумкові дані порівнюються з кількістю балів інших компаній. До переваг індексу Доу Джонса слід віднести: диференційований підхід до компаній залежно від їх галузевої належності; методологію оцінки, яка наведена у відкритому доступі; формування рейтингу, який дає інформацію про найбільш успішних учасників ринку. Недоліком вважається можливість отримання невірних результатів, пов'язаних з некоректними відповідями.

Індекс BACO (Best Available Charitable Option) розроблений благодійним фондом Acumen Fund і розраховується як відношення чистих витрат на одиницю соціального впливу. Цей індекс залежить від:

- фінансового важелю – розраховується як очікувана сума повернення, тобто сума коштів, інвестованих у проєкт та отриманих відсотків;
- ефективності компанії – результату, який отримає інвестор з урахуванням своєї частки у загальних обсягах створеної продукції;
- виробничого важелю – ефективність продукту.

Ця методика надає можливість порівняти декілька аналогічних програм та визначити і надати перевагу найбільш економічно і соціально успішній. Водночас недосконалість методики полягає у необхідності мати інформацію про інші подібні проєкти, збір якої спричинить додаткові витрати.

Методика оцінювання ефективності соціальних інвестицій та соціального партнерства забезпечує оцінку ефективності соціальних інвестицій з боку суспільства і бізнесу. Показники, які використовують за цією методикою, групують за чотирма аспектами:

- 1) турбота – внутрішні соціальні інвестиції з позиції суспільства (охорона праці і здоров'я, інвестиції у людський капітал);
- 2) сумлінність – внутрішні соціальні інвестиції з позиції бізнесу (інвестиції, пов'язані з розвитком відносин з контрагентами);
- 3) причетність – оцінка зовнішніх соціальних інвестицій з позиції суспільства (охорона здоров'я, освіта, культура, благоустрій);
- 4) успіх – оцінка зовнішніх соціальних інвестицій з позиції бізнесу (покращання економічних показників, визнання, повага, зростання популярності).

Індикатори визначаються за кожної складової матриці і включають в себе як кількісні, так і якісні показники. Кожній групі індикаторів присвоюється базова сума балів, які розподіляються всередині кожної групи серед індикаторів залежно від їх значимості. Розрахунок фактичних балів здійснюється, виходячи з динаміки індикаторів за певний період (Фактичні бали = (Динаміка у відсотках (%)) / 100 %) x базові бали).

Ця методика має такі переваги: можливість застосування компаніями будь-якого розміру, організаційно-правових форм, незалежно від галузевої приналежності; можливість порівняння результатів різних компаній; врахування динаміки показників; врахування ефективності діяльності компанії як для суспільства, так і для бізнесу. Водночас, методика передбачає використання думки експертів відносно ваги індикаторів, що певною мірою має суб'єктивний характер.

Ще одна методика, яка використовується для оцінки ефективності КСВ, розроблена благодійним фондом Robin Hood Foundation. Ця методика базується на метриці, яка включає більше 160 формул розрахунку ефективності. Вся інформація базується за темами: метрика прибутку, юридична метрика, метрика здоров'я. Недоліком цих метрик є односпрямованість розрахунків на місцеві спільноти, а також не враховується ефект, який може отримати організація у ході реалізації благодійної програми.

Для оцінки КСВ використовують також індекс FTSE4 Good Index, розрахунок якого може здійснюватися компаніями з високими показниками у сфері екологічної, соціальної і управлінських практик. Розроблений для визначення динаміки зміни капіталізації компанії та для подальшого стимулювання в них інвестицій. Водночас цей індекс не враховує взаємодії підприємства зі стейкхолдерами.

Компанії, які дотримуються принципів КСВ мають враховувати у своїй діяльності такі тенденції: отримання прибутку не є основною метою бізнесу, він досягається через виробництво якісних, безпечних і доступних по ціні товарів і послуг в умовах максимальної турботи про суспільство та навколишнє середовище; реалізація КСВ через ланцюжок постачальників і підрядників; розвиток нефінансової звітності; мінімізація впливу на навколишнє середовище, використання КСВ в інтересах персоналу та захисту його прав.

Висновки. Таким чином, результати оцінки КСВ є основою для прийняття рішень керівництвом, пов'язаних з удосконаленням соціальної діяльності компанії. Проаналізовані методики оцінки ефективності КСВ свідчать, що їх вибір залежить від мети такої оцінки. Оцінювання КСВ здійснюється за допомогою різних методик, які передбачають використання певних підходів. У зв'язку з відсутністю уніфікованих підходів, компанія має підібрати таку методику, яка б враховувала сферу та особливості її діяльності, економічні, екологічні та соціальні аспекти її діяльності. Тому, важливим у здійсненні оцінки ефективності КСВ є здійснення її аналізу за цими трьома напрямками. Таке оцінювання КСВ дозволить перевірити діяльність компанії з точки зору її відповідності економічному, трудовому та податковому законодавству, а також дозволить визначити напрями вдосконалення соціально відповідальної діяльності.

Список використаної літератури

1. Bowen H. Social responsibilities of the businessman. *Harper & Row*, N.Y. 1953. 276 p.
2. Friedman M. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. *The New York Times Magazine*, September 13, 1970.
3. Carroll A. B. Corporate social responsibility: The centerpiece of competing and complimentary frameworks. *Organizational Dynamics*. 2015. Vol. 44. P. 87–96.
4. Porter, Michael E. & Kramer, Mark R. Creating Shared Value. How to reinvent capitalism – and unleash a wave of innovations and growth», *Harvard Business Review*, Jan/Feb, 2011. Vol. 89, Issue S, P. 62–77.
5. Windsor D. The Future of Corporate Social Responsibility. *The International Journal of Organizational Analysis*. 2001. № 3. p. 225-256.
6. Van Marrewijk M. Concepts and Definitions of CSR and Corporate Sustainability: between Agency and Communion. *Journal of Business*. 2003. № 2. p. 95-105.
7. Steurer R., Langer M., Konrad A., Martinuzzi A. Corporations, Stakeholders and Sustainable Development: A Theoretical Exploration of Business-Society Relations. *Journal of Business Ethics*. 2005. № 3. p. 263-281.
8. Грицина Л.А. Корпоративна соціальна відповідальність підприємств: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10 (1). С. 99–102
9. Грішнова О. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, значення, стратегічні напрями розвитку в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2010. № 7. С. 3–8.
10. Соціальна відповідальність : навч. посіб. / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. А. М. Колога. К. : КНЕУ, 2015. 519 с.

11. Міжнародний стандарт ISO 26000: Настанова по соціальній відповідальності. URL: <https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/%.pdf> (дата звернення: 19.03.2023).
12. Reicher Z.R. Opportunities for small and medium sized enterprises in the field of corporate social responsibility. *Ekonomicko-manazerske Spektrum*. 2019. № 13. p. 26-37.
13. 2021 Global RepTrak 100. Глобальні лідери репутації. URL: <https://reputationcapital.blog/2021/04/2021-global-reprtrak-100-globalnye-lidery-reputacii/#:~:text>
14. Вахрушева О.Б., Хахонова Н.Н. Оцінка ефективності корпоративної соціальної відповідальності. *Інтелект. Інновації. Інвестиції*. 2022. №3. С.20-27.
15. What is SROI? Social Investment Scotland: Website. 2018. URL: <http://www.socialinvestmentscotland.com/our-impact> (дата звернення: 19.03.2023).
16. London Benchmark Group. URL: <http://www.lbg-online.net/> (дата звернення: 19.03.2023).
17. DowJones Sustainability Index. URL: <http://www.sustainability-indices.com> (дата звернення: 19.03.2023).
18. AcumenFund. URL: <http://acumen.org/> (дата звернення: 19.03.2023).
19. Тульчинський Г.Л. Корпоративні соціальні інвестиції та соціальне партнерство: технології та оцінка ефективності: навч. посіб. Вид-во НДУ ВШЕ, 2012. 236 с.
20. RobinHood Foundation. URL: <https://www.robinhood.org/> (дата звернення: 19.03.2023).
21. Серія FTSE4 Good Index. URL: <https://ua.nesrakonk.ru/ftse4good-index/> (дата звернення: 19.03.2023).

References

- [1] Bowen H. (1953) Social responsibilities of the businessman. *Harper & Row*, N.Y.
- [2] Friedman M. (1970) The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. *The New York Times Magazine*, September 13, 1970.
- [3] Carroll A. B. (2015) Corporate social responsibility: The centerpiece of competing and complimentary frameworks. *Organizational Dynamics*, vol. 44, pp. 87–96.
- [4] Porter, Michael E. & Kramer, Mark R. (2011) Creating Shared Value. How to reinvent capitalism – and unleash a wave of innovations and growth. *Harvard Business Review*, Jan/Feb, vol. 89, Issue 5, pp. 62–77.
- [5] Windsor D. (2001) The Future of Corporate Social Responsibility. *The International Journal of Organizational Analysis*, no 3, pp. 225-256.
- [6] Van Marrewijk M. (2003) Concepts and Definitions of CSR and Corporate Sustainability: between Agency and Communion. *Journal of Business*, no 2. pp. 95-105.
- [7] Steurer R., Langer M., Konrad A., Martinuzzi A. (2005) Corporations, Stakeholders and Sustainable Development: A Theoretical Exploration of Business-Society Relations. *Journal of Business Ethics*, no 3, pp. 263-281.
- [8] Hrytsyna L.A. (2016) Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist pidpriemstv: zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid [Corporate social responsibility of enterprises: foreign and domestic experience]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, Issue 10 (1), pp. 99–102.
- [9] Hrishnova O.(2010) Sotsialna vidpovidalnist biznesu: sutnist, znachennia, stratehichni napriamy rozvytku v Ukraini [Social responsibility of business: essence, significance, strategic directions of development in Ukraine]. *Ukraina: aspekty pratsi*, no 7, pp. 3–8.
- [10] Kolot A.M. (2015) Sotsialna vidpovidalnist [Social responsibility]. К. : KNEU. (in Ukrainian)
- [11] Mezhdunarodniy standart ISO 26000: Nastanova po sotsialnii vidpovidalnosti nnosti [International standard ISO 26000:2010: Guidance on social responsibility.]. Available at: <https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/%.pdf> (accessed 19 March 2023).
- [12] Reicher Z.R. (2019) Opportunities for small and medium sized enterprises in the field of corporate social responsibility. *Ekonomicko-manazerske Spektrum*, no 13. pp. 26-37. <https://reputationcapital.blog/2021/04/2021-global-reprtrak-100-globalnye-lidery-reputacii/#:~:text>

-
- [13] 2021 Global RepTrak 100. Global Reputation Leaders. Available at: <https://reputationcapital.blog/2021/04/2021-global-retrak-100-globalnye-lidery-reputacii/#:~:text=> (accessed 19 March 2023).
- [14] Vakhrusheva O.B., Khakhonova N.N. (2022) Otsinka efektyvnosti korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti [Evaluation of the effectiveness of corporate social responsibility]. *Intelekt. Innovatsii. Investytsii*, no 3, pp. 20-27.
- [15] What is SROI? Social Investment Scotland: Website. 2018. Available at: <http://www.socialinvestmentscotland.com/our-impact> (accessed 19 March 2023).
- [16] London Benchmark Group. Available at: <http://www.lbg-online.net/> (accessed 19 March 2023).
- [17] DowJones Sustainability Index. Available at: <http://www.sustainability-indices.com> (accessed 19 March 2023).
- [18] AcumenFund. Available at: <http://acumen.org/> (accessed 19 March 2023).
- [19] Tulchynskiy H.L. (2012) Korporatyvni sotsialni investytsii ta sotsialne partnerstvo: tekhnolohii ta otsinka efektyvnosti [Corporate social investment and social partnership: technologies and performance evaluation]. Vyd-vo NDU VShE
- [20] RobinHood Foundation. Available at: <https://www.robinhood.org/> (accessed 19 March 2023).
- [21] FTSE4 Good Index series. Available at: <https://ua.nesrakonk.ru/ftse4good-index/> (accessed 19 March 2023).